

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliarvm Omnium Generalium Et Provincialium Collectio Regia

Ab anno MCCCCXXXVIII. ad annum MCCCCXL.

Parisiis, 1644

Collatio Octava. Die IV. Novembris. Discutiuntur prohibitiones patrum & Conciliarvm, de non addendo aliquid symbolo & diffinitionibus fidei; & quod additio, Filioque, sit declaratio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15490

ANNO
CHRISTI
1438.

COLLATIO OCTAVA.

DIE IV. NOVEMBRIS.

Discutiuntur prohibitiones patrum & Conciliorum, de non addendo aliquid symbolo & diffinitionibus fidei; & quod additio, Filioque, sit declaratio.

AND. **C**VM sacrum confistorium post exhibitas preces Missarumve solennia conuenisset, facto silentio, Nicænus qui pridie sermonem fecerat, his verbis profecutus est.

NICÆN. Cum nos optima responsa reddiderimus ad plura per paternitates vestras exposita, quædam nos propter horæ breuitatem omisimus, quæ tamen virtute & potentia in dictis continentur. Sunt autem ex^a vestris, quæ responsa requirunt. Etenim dixistis, ^b mouere fidem per symbolum aliud esse quam declarare; & quod Agatho extendit & auxit in expositione quam fecit de fide, ^c & quod vox ipsa *θεοτόκος*, videlicet Dei genitrix, non necessario debebat apponi; ^d & quod sancta Romana ecclesia hæc fecerat, mota auctoritate patrum & sanctorum ecclesiæ, necessitate coacta & sua auctoritate, quam in huiusmodi rebus habet. Ad primum dicimus, verbum, *mouere*, non habere sensum illum quem creditis. Nam sequitur post, ^e non esse licitum addere nec verbum, nec dictionem, nec syllabam: & opere comprobantur. nam vrgentibus necessitatibus vt declarationes fierent, nullas declarationes fecere. Quod autem beatus Agatho ^f dicat, quod verbis & sensu debeat seruari integritas fidei, nos non intelligimus vt vos; sed intelligimus, vniuersaliter prohiberi vniuersam mutationem. Hoc clare colligitur ex his quæ supponit Agatho: nec etiam minuit, nec auxit, nec immutauit quæ sunt fidei. subsequenter & recte ponit, eandem fidem verbo & sensu debere seruari. Quoniam vero auctori, vel minuitioni, vel immutationi verborum & dictionum prohibitionem imponit, videtur ipse esse sententiæ vt nos: & quod ipse aliquam sui expositionem addit, non facit ad nostram quæstionem, cum nunquam prohibitum est, nec erit, priuatam & particularem fidei expositionem particularibus & diuersis fieri verbis; at disciplinam

X iij

^a Scilicet, dictis.

^b Id est, addere declarationem in symbolo nõ est mouere seu cõtrariari fidei in symbolo.

^c In sua epist. relata in 6. Synodo actione 4. quam infra ponderat Colossen.

^d In symbolo scilicet: & ideo quamuis diffinita in 3. Synodo, non tamen addita fuit symbolo, prout necessitate cogente fuit additum, Filioque.

^e In verbis scilicet prohibitionis factæ in 3. Synodo part. 2. actione 6.

^f In sua epistola relata in 6. Synodo actione 4.

ipsam fidei & symbolum in omnibus immutabile permanere debere, vt ipse Agatho expresse insinuat. Cum dixistis verbum *θεοτόκος*, id est Dei genitrix, non omnino fuisse necessarium poni: nescimus quo pacto hoc factum sit. si non erat necessarium, non debebat vsquequaque diffiniri; & frustra tot patres solenniter de eo dubitassent, & superflue alibi fuisset additum^a. Si vero necessarium extitit, militat nostra sententia. Quod dicitis, necessitate factam additionem per Romanam sanctam ecclesiam, & auctoritate sanctorum, vtrum sancta Romana ecclesia auctoritate sanctorum mota fuerit, in aliis videbitur disputationibus, & in sequentibus erit cogitatio. Si vero auctoritate propria, aut necessitate mota fuerit: dicimus, quod necessitas nullo modo^b est impedimento diffinitionibus patrum, cum nulla videatur excepta; & suo tempore cum caritate petemus, qualis fuit illa^c necessitas. Verum de auctoritate Romanæ ecclesiæ multa haberemus dicere, nisi aliud esset propositum nostrum. Nam scimus & cognoscimus quouſque se talis extendat: primitus autem volumus vos scire, quod talem licentiam, vt in symbolo quid addatur, excipimus, & ab œcumenica Synodo, & ab vniuersali ecclesia, nedum a Romana, & cum ab vniuersali ecclesia excipimus. Ergo nec Romana potest, nec hoc nos facimus, sed patres fecere in diffinitionibus eorumdem. Hoc diximus ad vestra proposita, non his solis inniti volentes, sed aliis suis loco & tempore deducendis. Dicimus igitur, diffinitiones patrum ad quamcumque declarationem extendi: & cum audimus patres dicentes: Nulli licet addere, vel minuere: intelligimus ad syllabam dictionemque. Ad ista facimus testimonia sanctorum patrum operasse. Quærimus, si diffinitiones & prohibitiones in illis contentæ referant se ad symbolum, vel non.

AND. His expositis, silentium factum est: intuentibusque nostris sex, ab eisdem quæsitum, pariter allocuti sunt. Conuocatisque cardinalibus, qui suo loco sedebant, pariter & cardinales & deputati sex ad summum pontificem ad tribunal eiusdem accesserunt, cunctique pariter allocuti sunt. Omnes rem quidem in fidei esse facto, professi sunt: tam mature grauiterque cuncta fecere.

LVD. Quid demum secutum est?

^a Scilicet in diffinitione eius symbolum.

^b Id est, nullo modo necessitas impedit, quin obseruetur diffinitio de non addendo aliquid in symbolo, cum nulla necessitate excepta fuerit diffinitum, vt non addatur.

^c Propter quam scilicet non solum diffinitur, sed etiam in symbolo apposit.

ANNO
CHRISTI
1438.

AND. Reuerſi ſunt ſex deputati ad conſtitutum locum. Demum cardinalis, qui inter eos primus fuerat, ſic inquit.

CARD. De mandato ſanctiſſimi domini noſtri aliqua referam. Sacer hic cœtus, quæ & hodie & pridie retuliſtis, audiuit. Conueneramus, vt dicenda ſcripto ederentur. Quare vt forma ſeruetur, conueniant qui ſcripſerunt, & de ſcriptis conueniant: & demum conuenientes plenum & pertinens recipietis reſponſum; & nunc etiam quaſito veſtro reſponſum damus hoc modo. Ex verbis veſtris, expoſitis geſtis tertii Concilii, patres legerunt Nicænum ſymbolum, epiſtolam Cyrilli ad Neſtorium, blaſphemias Neſtorii, ſymbolum Neſtorii, Tarafii, auctoritates ceterorum ſanctorum, cum aliquibus fidei diffinitionibus. poſtea ſequitur: ^a Nulli liceat aliam fidem proferre vel expo-
nere, &c. quam illa, quæ a patribus in Nicæa conuentis expoſita.

^a Concilii
Ephefini par-
te 2. actione 6.

¹ Dicimus prohibitionem referri ad omnia quæ fuere in Nicæa expoſita, & quod non magis ad ſymbolum, quam ad alias diffinitiones reſpicit. Vos tamen, patres, aliqua patienter audiatis dicenda per dominum Coloffenſem.

AND. Antequam Coloffenſis verba faceret, cardinalis petiit a Græcis, vt acta Calchedonenſis Synodi exhiberent. Qui Græci reſponderunt, non habere integram Synodum. Tunc cardinalis dixit, libros debere portari. Papa demum annuente, Coloffenſis his verbis allocutus eſt.

COLOSS. Quædam diebus his per vos repetita ſunt, quæ iudicio meo & collegarum non videntur ſtare eo ordine quo dicta ſunt. Præterea cum quædam firmiſſima ſententia confirmaviſſem & oſtendiſſem, vos alio ſenſu declaraviſtis, & plane quædam negaviſtis. Verum cum omnia talia maxime conducant ad præſens noſtrum certamen, patiamini, obſecro, patres optimi, vt ipſa paululum repetam, & meam ſententiam dicam, veſtramque repellam. Illud in primis proferam, illam veſtram exhortationem ſanctam, cum vnus & idem ſit ambobus finis, oportere patientia vti & modeſtia; memoriæ ſit, idve & vos faciatis: illud addens, vt quæ ſimplici animo & recto corde dicuntur, non ſiniſtra intelligentia aſſumantur, quia & nos & idem fecimus, & quædam, etſi ſono aſperrima viſa ſunt,

æquo tolerauimus animo, & in futurum faciemus. hoc facto caritas inuiolata manebit, & finis quæsitus assequetur. Voluistis, patres, repetere a me dicta: non tamen repetistis eodem ordine nec sententia; cum vestrum problema fuisset, quomodo sancta Romana ecclesia fecerit rem prohibitam, & quomodo illi licuit. Dixi ad hoc, quod non fuerit additio, quod non fuerit prohibitum, quod fuerit verum, quod impellente maxima necessitate, quod esset manifesta veritas in ecclesia Dei, & quod oportebat id fieri per Romanum pontificem, ad cuius officium specialiter ista spectare noscuntur: ex quibus conclusi, fuisse omnino licitum Romanæ ecclesiæ illam declarationem facere. Repetitio vestra nec ipsum ordinem seruauit, nec sententiam. Quare oportet in præsentis de hoc facere specialem mentionem. In secundo passu dixistis, ^a tertiam particulam nos sponde nostra omisisse, cum fuerimus auditi ^b ad nutum.

^a Quod scilicet esset manifesta veritas in ecclesia Dei.
^b Ad arbitrium scilicet & voluntatem nostram.

Nonne expositum patet? Nonne dominus Nicænus dixit, quod quæ dicebantur, non ^c tangebant quæsitum, & quod eis non intendebatis dare responsum? Quid restabat, nisi de ea re tacere? Quid effundere verba vobis non audientibus? Et inuiti venimus ad silentium partis illius, & certe fati mœsti. Ex illius enim partis probatione facile erat probare, fuisse licitum Romanæ ecclesiæ facere declarationes. Hæc volui repetere, vt constet omnibus, cuius causa pars illa fuit omissa. Et cum voluistis cuidam nostro syllogismo dare responsum, aliter adduxistis. Nos hac argumentatione vsi sumus: Nulla expositio vel declaratio alicuius dictionis est additio: sed dicere Spiritum sanctum procedere a Filio, est explicatio contentorum in primo: ergo non est additio. Vos replicando ^c dixistis: Omnis additio fit ab extrinseco: ergo expositio non est additio.

^c Meum scilicet argumentum.
^d Id est, Dico quod omnibus per vos dictis dedimus congruas responsiones.
Ex scriptis apparet, quod non prætermisim syllogismum, quo dicitis probare, primo, Filio que esse explicationem, secundo, explicationem non esse additionem.
Huic argumento, quo vsi estis ad primam propositionem probandam, ego occurri,

AND. His expositis, Nicænus hæc dixit.

NICÆN. ^d Dico, quod omnia per vos dicta habent responsum congruam. De hoc syllogismo miramur, cum omnia scripta sint quæ diximus: non prætermisimus syllogismum de quo verbum facitis, sed venimus occurrentes syllogismo, quo vsi estis primum syllogismum probare.

COLOSS. Ego illo syllogismo non vsus sum, quod dicitis: verum est, quod ad confirmationem maioris propositionis præmissi hoc, quod omnis additio fit ab extrinseco: nec
vsus

ANNO
CHRISTI
1438.

vsus sum syllogismo, sed similitudine, philosophorum doctrina dicentium debere esse similitudines breues, quia similitudo habet conuenientiam & disconuenientiam. Hoc habeo ex doctrina vestræ Græciæ.

NICÆN. Dicat paternitas vestra, vt placet, & potestis dicere. Sed quæ diximus, scripta sunt, & auscultauimus cuncta, & ex illis responsionem cepimus.

COLOSS. Veniamus ad alia. Ego dicebam, quod dogma, Filioque, comprehenditur in verbo, Patre. Paternitas vestra respondit, quod medium, quo illud probabatur, capiebatur extrinsecus, videlicet assumptione huius, quod quæcumque habet Pater, habet Filius: asserentes hoc extrinsecus esse. Sed sciendum quid in disciplina dicatur extrinsecus, & secundum philosophos, & maxime Aristotelem. Illud in disciplina extrinsecus dicitur, quod non subiicitur subiecto eiusdem scientiæ, nec partem eandem, nec proprietatem, nec passionem habet: sicut si dicemus, arithmetica distare a philosophia naturali, & astrologiam a morali, in quibus subiecta distinguuntur. Alio modo dicitur extrinsecus, quod non est in eadem voce: vt procedere Spiritum a Filio, est vocis alterius dictionis & sensus. Ignoro quomodo capiatur extrinsecus per vos. Si extrinsecus capitis, vt dicatur non esse vnum subiectum in vno, & alio problematum, videatis, an sane sit dictum, sequeretur maximum inconueniens contra fidem. nam sequeretur aliam esse fidem euangeliorum a symbolo. Secundo, quod propositio illa: Quæcumque habet Pater, &c. non sequeretur ex^a symboli disciplina. In disciplina cunctis, esse, quod est vnus disciplina subiectum, non potest probare aliam proprietatem alicuius subiecti alterius disciplina. Si ergo vox hæc, Saluatoris, esset alterius obiecti, nihil concluderetur per exposita in symbolo. Hoc quam alienum sit a fide Christiana, paternitates vestræ vident. Et certe quod est præcipuum in fide, vel immediate a primis principiis, non potest dici extraneum, vel alienum. Nonne sumitur a doctrina euangelii? ergo euangelium est principium ad ea quæ sunt in symbolo: ergo est proprium principium, non alienum, & non extrinsecus. Hoc clarum est, euangelium esse symboli principium, quia apostoli exequi volentes Dei præceptum, vt omni

Concil. Tom. 33.

Y

* Post ex, sup-
plendum ea,
vt sensus sit:
Non sequere-
tur ex ea pro-
positione Sal-
uatoris. Ioan.
16. Quæcum-
que habet Pa-
ter, mea sunt
tamquam ex
principio, do-
ctrina & disci-
plina symboli,
vt hæc se
declarat Co-
lloensis.

creatura euangelium prædicarent, vt pariter in euangelizando conuenirent, ex euangelio fecerunt symbolum, quod dicitur apostolorum. Sequitur ergo, quod verba euangelii non possunt dici extrinsecus a symbolo, intelligendo extrinsecum a sensu. Necessè est ergo quod extrinsecus intellexeritis secundo modo, videlicet quod non est ex voce propria, prout in symbolo ponitur. Sed ex hoc sequitur inconueniens aliud, quod symbolum factum ex fide

* scilicet, ex fide tradita per Christum in euangelio.

Christi, factum sit per additionem: quod vos negatis. Nil etiam est in symbolo positum per Concilia, quod * immediate reperiatur in symbolo apostolorum. Nicænum Concilium declarauit consubstantialem, quod non inueniebatur in symbolo quoad verba, nec sequebatur immediate ex aliquo posito in symbolo. Nam si ex aliquo sequeretur, ex illo sumeretur, a Patre genitum: sed ex hoc non sequitur absolute, quia Arius dicebat: Dato quod Pater Filium genuerit, non sequitur ergo consubstantialis. Nam sol hominem generat, non tamen substantiam cum homine communicat: non sequitur, genitus a Patre; ergo consubstantialis. Oportet doctrinam euangelii capere, illam videlicet: *Ego & Pater unum sumus.* ex qua concluditur consubstantialitas. Sed talis modus dicendi, secundum vos, extrinsecus venit: ergo est additio. Hoc idem in Constantinopolitano symbolo. Nam dicere Spiritum sanctum dominum & viuificantem, cum non fuerat vox talis in symbolo, nec ex aliquo immediato sequitur, cum non inferatur Spiritus: ergo dominus. Tamen patres illi concluderunt dominum & viuificantem esse, ex euangelio rem ipsam fumentes, aut ex principiis primis: & tamen secundum vos sequeretur esse per additamentum. Et quia quod sequitur per additamentum, est aliud quam principium, quomodo saluabimus Ephesini dictum, qui interrogatus a nobis, cur de Constantinopolitano symbolo mentio facta non extitit, dixit, & recte, quia idem erat. quæ quidem veritas stare non posset, si dicatur extrinsecus illud, quo mediante, aliquid inducitur declarationis in symbolo. Aduertite quæso inconueniens, quod in tota philosophia daretur ex hoc, cum in omni scientia contingit fieri demonstrationes, quæ fiunt per quod est esse rei, demonstrando proprietatem de proprio subiecto: & cum tale

Ioan. 10.

ANNO
CHRISTI
1439.

* id est,
explicite

ANNO
CHRISTI
1458.

quod quid est esse rei, nec in voce conuenit cum subiecto, nec in prædicato, nec in conceptu, vt Aristoteles 7. metaphysicorum probat, sequitur hoc inconueniens in philosophia, quod proprietas alicuius subiecti fiet per extrinsecum, & in esse subiecto per extrinsecum: quod tamen falsum est, & arbitror vos non negare doctrinam sanctorum, eorum maxime, qui approbati sunt per Concilia: cum de fide & religione Christiana quid docent, nil docent quod sit extrinsecum a fide. Nam cum doctrina Christianorum theologiæ subsit, cum allegatur quis doctor, pertinentissime allegatur: & nullatenus alienus a doctorum illorum numero est beatus Basilius, qui scribens ad fratrem Gregorium Nyssenum^a dicit: Quicumque intelligit Spiritum, intelligit & similiter comprehendit illum ex quo est: intellecto Spiritu, intelligitur & ille cuius Spiritus est, & quia Christi est Spiritus^b: & cum intelligitur Spiritus in symbolo, intelligitur Filius^c. Ex hoc datur intelligi, quod auctoritas illa Saluatoris, *Quæcumque habet Pater*, &c. non dicitur quid extrinsecus continere: alias sequeretur, quod omnia illa quibus vsi sunt patres in declaratione symboli, essent additiones: & cum illæ additiones non prohiberint, quod non dicatur vnum & idem symbolum, cur in casu nostro non dicimus, dicere Spiritum procedere a Filio, intelligi illico ex quo procedit a Patre^d? Nec est necessarium, cum dicitur quod aliquid includitur in alio, quod debeat esse idem penitus: imo sæpe contingit, quod conueniunt in vno, & disconueniunt in alio, vt genus cum specie: & licet explicans species, aliam vocem habet, nemo philosophus diceret, additiones esse genus & species correlatiuas, & econtra, si se habent, quod vno posito, aliud intelligatur, & nihilo minus illa distinguuntur numero, specie, vocabulis. Cum ergo in casu nostro res vnius substantiæ sint omnino eadem, præterquam proprietates constitutiæ: non est dicere habere quid extrinsecus, si inferatur vnum ex altero. Dico igitur ex his, propositionem declarantem Spiritum sanctum procedere a Filio, nullatenus extrinsecum posse dici, si ex verbis Christi illud suscipitur. Et cum admirationem suscipitis, quia diximus ex theologiæ principiis sequi, Spiritum sanctum a Filio procedere, minime mirandum est: sed nos

^a Epist. 49. circa medium.

^b Et quia Christi est Spiritus. hucusque verba Basili.

^c a quo scilicet procedit. Ioan. 16.

^d Quia procedendo a Patre, habet omnia quæ habet Pater: habet quod procedat ab eo Spiritus, ergo hoc idem habet & Filius.

ipſos admirari conuenit, ſi admirationem ſuſcipitis. Nam hoc ſolo breui diſcurſu luce clarius patet; quæcumque habet Pater, habet Filius: ſed procedere Spiritum habet Pater; habet ergo & Filius. Syllogiſmus hic eſt in prima figura & tertio modo: antecedens & maior conſeſſa eſt, & eſt Ioannis 16.

NICÆN. Auctoriſtatem Ioannis admittimus, ſed quod reducat ad ſenſum quem dicitis, dicimus vos dicere.

COLOSS. Si ſyllogiſmus admittitur, conſequentia negari non poteſt.

NICÆN. Dicite quid placet, quia ad ea non reſpondemus, quæ ad conſuſionem præſentem non faciunt: ſed profiteſtur hoc, hoc modo nunquam ad conſuſionem venturos. Nos quidem patienter audiemus expoſita, quoſque ad propoſitum veniatis.

COLOSS. Nonne quæ retuli, Saluatoris verba ſunt, & minor per euangelicum textum comprobatur? Ergo argumentum concludit per fidem. Niſi vos huiuſmodi principia negare velitis, luculenter oſtendam, quæ dicta ſunt, rem de qua agitur, pertinenter concernere.

NICÆN. Dicite prout placet: ſed rogamus, verbis honeſtis, nec aſſeratis nos fidei principium negare.

^a Paulo ante
hæc ipſa collatione.

COLOSS. Cum vos audierim dixiſſe, gratias nobis ^a acturos, ſi a principiis fidei Spiritum a Filio procedere demonſtrarem; deſideraui id agere, vt condignas rependeretis grates.

NICÆN. Id diximus; ſed ſuo tempore id petiuimus reſeruari; rationi conſonum eſt vt ſeruetur.

COLOSS. Dicam quæ veſtro iudicio pertinentia ſunt, & liberum eſt reſpondere quod veritatem detegit. Dicit & ipſe Saluator a ſe procedere. Nam nil eſt aliud euangelicum illud, *Ex meo accipiet*, niſi Spiritum ex eo procedere, beato Epiphanio teſte, cuius verba ſunt hæc.

Ioan. 16.

^b Clariffime
id probat
ſanctus Epi-
phanus adu.
hæreſ. lib. 1.
hæreſ. 14. alias
74. a num. 7.
ad 10. vnde vi-
dentur deſum-
ptæ fuiſſe au-
ctoriſtates, quæ
hic deſunt.

*Hic deſunt breues quædam auctoriſtates ſancti
Epiphanii ^b.*

Et cum aſſeruiſtis, quod ſicut conſuſiones non adduntur principiis, ſic nec hæc additio fiet ſymbolo: dicimus quod absolute verum non eſt, quod principiis conſuſiones non addantur, quoniam in vna diſciplina ve-

ANNO
CHRISTI
1438.

niunt multiplicia principia, aliqua quæ non probantur in illa, vel quia per se nota sunt, vt in metaphysica; vel quia in alia doctrina probantur. Sunt alia quæ possunt demonstrari, & hæc possunt esse principia & conclusiones, vt in morali philosophia.

AND. His expositis, silentium factum est, & dominus cardinalis sic inquit.

CARD. Hora iam surgendi est, ac nocti parendi: vestro quæsito responsum dedimus. Dominus Colossensis non vt expositis responderet, hæc retulit quæ audistis: sed quia videbatur eidem aliter vos sumpsisse quæ dixerat, quam videretur expediens; visum est, vt ipse se declararet. Restat, vt scriptores conueniant ad diem Sabbati pro responsione nostra recipienda.

NICÆN. Dicimus, & dicemus vestræ paternitati, quod quæstio nostra in duobus consistit. Primo, si vestrum dogma verum sit, vel non; & veritate inuenta, an symbolo addi licuerit. Omnibus quidem notum est, vltimum præcedere primum. nam & dato dogmate vero, dicimus addere non licuisse. Modus discussionis habitus longus est: videtur ommissa discussione veritatis dogmatis, vt ad rem propositam veniamus; hoc videtur expediens isti rei. Nam ad ea quæ dicta sunt, non videtur satisfactum, nec interrogationi nostræ responsum.

CARD. Non pertinenter & bene quæsito dedi responsum?

NICÆN. Non expectauimus vestræ paternitatis responsionem^a, satisfactionem quæsitæ, & illa audita, quæ intendimus comprobare, si verba domini Colossensis impedimento non fuissent.

CARD. Duabus diebus cum orationem feceritis, quod ad interrogationem vnâ perturbaretur dicendi modus^b, vel alteraretur data dicendi forma, iustum non est; die Sabbati respondebitur per vos expositis, demumve paritate seruata, ad breuia quæsitæ breuia responsa dentur.

AND. Hora iam 22. his expositis assurreximus cuncti.

NOTÆ AD OCTAVAM COLLATIONEM.

^a *Dicimus.*] Vides lector, quod cardinalis immediate & directe responderet quæsitæ Nicæni clare & breuiter; noluit autem responsio-

Y iij

^a Loquitur de responsione data supra a cardinali, de qua plura dicimus in nota huius collationis, quam voluit Nicænus in hac eadē collatione discutere: cui optime respondet cardinalis, quod propter eius interrogationem nō erat modus dicendi perturbandus.
^b Duabus diebus fuerant dicta plura de processione Spiritus sancti: necesse fuit quod super his aliqua diceret Colossensis iuxta formam consentam, non autem hæc omittere propter interrogationem supra factam a Nicæno, de qua in prima nota huius collationis dicimus.

nem suam dilatare in hac collatione, quia prius voluit Colossensem respondere ad dicta a Græcis in prioribus collationibus, dicens hic, vt iterum replicat in fine huius collationis, suam responsionem ad quæsitum Nicæni dilatandam fore & probandam, vt re vera præstitit Foroliuensis in sequenti collatione, & ipse cardinalis collatione decima & duodecima, vbi incipit; *Notetis*: & 13. vbi incipit; *Ego allego*: demonstrando quod additio prohibita refertur ad omnes definitiones, quia prohibetur solum dogma contrarium fidei, non autem declaratio: quia tunc non est additio, sed maior extensio. At vero Græcus scriptor, vel eius scriptorum corruptor, sessione nona, quæ huic collationi correspondet, post consultationem deputatorum cum summo pontifice, non refert responsionem cardinalis quæsitio Nicæni, neque promissionem eiusdem de eadem responsione comprobanda in sequentibus: sed dicit, *nullam datam responsionem quæsitio Nicæni, & Colossensem euagatum extra propositum: quia, inquit, non suppetebant illi aptæ responsiones*. Sic scriptor mutilus, vel eius scriptorum corruptor, & iudex non constitutus.

Hanc cardinalis responsionem, vt optimam, inseruit postea Bessarion in opusculo ad Lafcharim cap. 3. in fine huius operis exhibitio.

Hinc apparet non esse plenam fidem adhibendam eidem scriptori, vel eius scriptorum corruptori, dum sessione sexta perbreuem & insufficientem eiusdem cardinalis Cæsarini refert responsionem ad dicta Ephesini improbantis octauam œcumenicam Synodum, in qua Photius schismaticus eius antesignanus fuerat condemnatus, quam amplioem & fortioem optasset Baronius tom. 10. anno 869. num. 61. Quamuis alio etiam ex capite excusari possit cardinalis, vt idem ipse ibidem innuit. non enim tempus erat, vel opportunitas disputandi de octaua Synodo, sed de additione, Filioque, in symbolo.

² *Tangebant.*] Græci enim, vt supra, institerunt, vt prius ageretur, vtrum fuerit licitum addere symbolo, quam vtrum sit vera propositio, ex Patre Filioque: & resistebant, vt de hoc ageretur.

COLLATIO NONA.

DIE VIII. NOVEMBRIS.

Additionem, Filioque, non esse vere & proprie additionem, neque esse prohibitam.

AND. CONVENERAT cœtus sacer, cunctisque expectantibus, quæ exponeret episcopus Foroliuensis ex Latinis deputatus tertius, his verbis exorsus est.

FOROLIV. Ad ea quæ dicta sunt per nos, reuerendissimi patres orientales, primo per modum præambuli tria per vos proposita commemorabo. Audiuimus ab initio vestræ colloquutionis dicentes, non debere nos huic rei in-